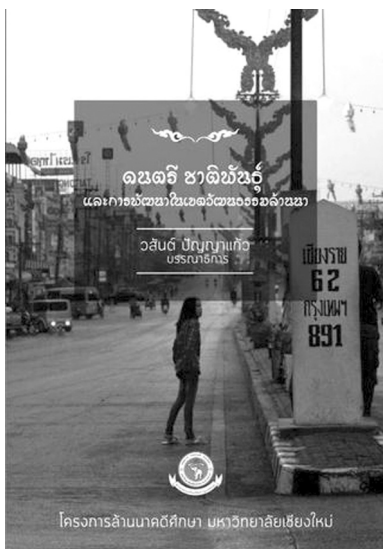

แนะนำหนังสือ

ดนตรี ชาติพันธุ์ และการพัฒนาในเขตวัฒนธรรมล้านนา

ปภาณี รัฐวัฒนา*

บทนำ

หนังสือเล่มนี้ที่มาจากบรรณาธิการรวบรวมบทความจากผลงานวิทยานิพนธ์ 6 บท และบทสังเคราะห์อีก 1 บท ในรูปแบบการศึกษาเชิงคุณภาพ ภายใต้กรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา งานทั้งหมดจะสะท้อนทิศทางการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นกับชีวิตของผู้คน ต่างกลุ่ม ต่างภาษา ศาสนาและชาติพันธุ์ ในเขตวัฒนธรรมล้านนา จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้อยู่ในบทที่ 1 คือดนตรี ชาติพันธุ์ ล้านนา อาเซียน ที่บทวน สังเคราะห์ผลงานทั้ง 6 ชิ้นในภาพรวม ที่ทำให้ผู้อ่านได้ความรู้และสามารถศึกษาอ่านรายละเอียดของบทอื่นๆ ตามลำดับ และเสริมท้ายในข้อเขียนของการก้าวข้ามพรมแดน สู่การแสวงหาความคาดหวังล้านนากับอาเซียน

* ข้าราชการบำนาญ ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Retired Professor and Special Qualified Person. Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences. Kasetsart University.

1. นักศึกษาม้งกับฟุตบอลประเพณี: กีฬา สภาวะสมัยใหม่กับการกลาย เป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย

ผู้เขียนบทนี้ คือ มยุรินทร์ บุญพิทักษ์ ผู้เขียนได้กล่าวถึงการศึกษาของนักวิชาการทั้งคนไทยและต่างชาติ ถึงการปฏิบัติการของรัฐที่มีต่อชนกลุ่มน้อย และให้ความสนใจกลุ่มนักศึกษาม้งในเมืองเชียงใหม่ ที่มีเครือข่ายกับชุมชนดั้งเดิมและชุมชนใหม่ในเมือง (โดยเฉพาะที่ผ่านสถาบันการศึกษาและสมาคมม้ง) และชาวม้งข้ามชาติ (transnational Hmong community) เป็นกรณีศึกษาโดยใช้แนวคิดเรื่องรัฐกับชนกลุ่มน้อยในบริบทโลกาภิวัตน์เป็นกรอบคิด ผู้เขียนได้ศึกษาชาวม้งกับการศึกษาและการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย เส้นทางเข้าสู่รั้วมหาวิทยาลัย การจัดตั้งชมรมนักศึกษาม้ง และฟุตบอลประเพณี กีฬาเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักศึกษาม้งต่างสถาบัน โดยสรุปพบว่า รัฐมีบทบาทสำคัญผ่านสถาบันการศึกษา ครอบคลุมถึงเจ้าหน้าที่ในสถาบัน คือ โรงเรียน ครู เป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการสร้างวาทกรรมแห่งชาติ เนื่องจากพื้นที่ของโรงเรียนโดยมีครูมีหน้าที่ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐในการเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างรัฐกับชุมชน ทำให้ชาวบ้านได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้น

กรณีกิจกรรมการแข่งขันฟุตบอล ผู้เขียนได้สรุปว่านอกจากชมรมนักศึกษาม้งเองแล้ว ยังมีเครือข่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติ (transnation network) ร่วมด้วย โดยมีกองทุนสนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชมรมของนักศึกษาม้งที่ศึกษาอยู่ต่างประเทศ กิจกรรมกีฬาสัมพันธ์จึงเปรียบเสมือนพื้นที่แห่งการสืบทอดอุดมการณ์จากรุ่นสู่รุ่นของนักศึกษา ซึ่งแสดงถึงความเป็นม้งสมัยใหม่ ในขณะที่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนไว้ โดยแต่งชุดประจำเผ่าในการแสดงตอนเปิดพิธี การใช้ “ภาษาม้ง” เป็นภาษาหลักที่นักศึกษาใช้สื่อสารเวลาทำกิจกรรมของชมรมโดยได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงในแถบภาคเหนือ

2 .ดนตรีข้ามพรมแดน: การทำงานวัฒนธรรมของนักดนตรีกะเหรี่ยงใน อาณาเขตบริเวณชายแดนไทย-พม่า

งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาของจารุวรรณ อุทาปา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

การเคลื่อนไหวการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณชายแดนไทย-พม่า เป็นกรณีศึกษาชีวิตและงานของนักดนตรีของเชื้อหระฮ้อดและตือโพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงประวัติ การเดินทางติดตามคนทั้งสองไปยังสถานที่ต่างๆ ที่ไปแสดงดนตรี โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนคนกะเหรี่ยงในพม่า ผู้เขียนได้แยกเนื้อหาเป็น 4 ส่วนตามลำดับ คือ 1. ดนตรีกะเหรี่ยงสมัยใหม่กับการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม 2. การเคลื่อนไหวฯ กิจกรรมวัฒนธรรมผ่านงานดนตรีของเชื้อหระฮ้อดตือโพ 3. ดนตรี + การเมืองอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยง (ในบริบทการพัฒนา) และ 4. สรุป

ดนตรีกะเหรี่ยงสมัยใหม่กับการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม : ผู้เขียนทำความเข้าใจวัฒนธรรมมุขปาฐะ (oral tradition) จากอดีตที่ชาวกะเหรี่ยงถ่ายทอดกันมาเรียกว่า “ทา” ซึ่งครอบคลุมตำนาน บทกลอน โลกทัศน์ ปรัชญา เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนกะเหรี่ยง ทำให้เห็นความสำคัญของทา อันเป็นเสมือนเครื่องมือสื่อสารอันทรงพลังของคนกะเหรี่ยงทำให้พวกเขาไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็เข้าใจร่วมกัน ในบทความนี้ชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงต่อมาที่ทำให้คนกะเหรี่ยงเรียนรู้และพัฒนาบทบาทของทา โดยเฉพาะดนตรีมาเรียบเรียงใหม่ มีการพัฒนาสืบสานเชื่อมโยงวัฒนธรรมเดิมเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม จากความร่วมมือจากนักดนตรีภายนอกที่ศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ สิ่งแวดล้อม มีการแปลถ่ายทอดเป็นภาษาไทยกลางเพื่อสื่อสารกับสังคมภายนอก กรณีศึกษาเรื่องนี้เน้นถึงบทบาทในฐานะนักเคลื่อนไหวระหว่างช่วงทศวรรษ 2520 - 2540 คือ เชื้อหระฮ้อดและตือโพ จากประสบการณ์ของพวกเขาส่งผลให้งานดนตรี เชื่อมโยงระหว่างคนกะเหรี่ยงไทย-พม่า ผูกกับภูมิหลังที่ “เป็นสายเลือดนักดนตรีตั้งแต่บรรพบุรุษ” ซึ่งต่อมา ตือโพ ทำให้ดนตรีกะเหรี่ยง คือ “เตหน่ากู” กลับมาเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเนื้อหาของเพลงเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม อันเป็นพลังเรียกร้องความเป็นธรรม สร้างเครือข่ายทางสังคม โดยผู้เขียนสรุปด้านการแสดงการเคลื่อนไหวเชิงวัฒนธรรมผ่านดนตรี จากเนื้อเพลงที่เชิญชวนให้ตอบสนองนโยบายของรัฐ นโยบายของการตอบโต้รัฐบางกรณี ซึ่งผลงานทั้งหมดนี้จะกลายเป็นประวัติสังคมต่อไป

ในบทความนี้ยังเสนอรายละเอียดของการเคลื่อนไหวกิจกรรมวัฒนธรรมผ่านดนตรีของเชอหระฮัดและตือโพ ทั้งคู่ได้ทำงานประสานกับชาวกะเหรี่ยงอื่นๆ ทั้งไทยและพม่า จนมีความสัมพันธ์ผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้นทั้งงานที่จัดอย่างเป็นทางการและงานพิเศษเฉพาะของกะเหรี่ยง คือ งานปีใหม่ “หนี่ซอโซ” ผู้เขียนได้เล่าถึงประสบการณ์ภาคสนามในพินี้เมื่อปี 2556 จากบทสัมภาษณ์ได้สรุปว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติทางลบเป็นภาพความทรงจำใหม่ที่ดีต่อกะเหรี่ยงและสรุปบทบาทของบทเพลงและการแสดงดนตรีได้นำไปสู่ “ประสบการณ์ร่วม” การปฏิสัมพันธ์ความสัมพันธ์ระหว่างคนกะเหรี่ยงในฐานะ “ชนกลุ่มน้อย” ของ 2 ชาติ ในบริบทของการพัฒนาระดับภูมิภาคที่เรียกว่า การเข้าสู่ “ประชาคมอาเซียน”

3. ความตายของจรัล มโนเพ็ชร : ความทรงจำกิจกรรมรำลึกในสังคมล้านนา

บทความชิ้นนี้นำเสนอจาก เปรมวดี กิรวาทิ โดยมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมต่างๆ หลังการเสียชีวิตของ จรัล มโนเพ็ชร ซึ่งต่อมากลายเป็นกระบวนการทางสังคมสร้างจารึกของ “คนเมือง” กลายเป็นภาพตัวแทนบางส่วนของอัตลักษณ์ล้านนา ผลงานเขียนในบทนี้เป็นเรื่องเล่าพรรณนาการจัดงานพิธีพระราชทานเพลิงศพและเล่าถึงกิจกรรมต่างๆ ที่รำลึกจัดงานศิลปินองค์กรต่างๆ ทุกวันที่ 3 กันยายนของทุกปี (3 กันยายน 2544 เสียชีวิต) โดยเฉพาะเนื้อเพลงและท่วงทำนองของโฟล์คค่านเมืองกลายเป็นอัลบั้มสินค้าอมตะที่คนทั่วไปสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม (ใช้/บริโภค) อย่างกว้างขวาง นอกเหนือ “คนเมือง” ด้วยกัน ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ว่า งานของจรัล มโนเพ็ชร โดยเฉพาะอัลบั้มโฟล์คของค่านเมือง ชุดอมตะ1 ในทางดนตรีมีจุดเด่นอยู่ที่การนำเครื่องดนตรีตะวันตก ท่วงทำนองเพลงตะวันตกมาดัดแปลงและแต่งคำร้องด้วยภาษาค่านเมืองมีความแปลกใหม่ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงใหม่ทศวรรษ 2520 ซึ่งมุ่งเสนอขายวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนา รวมทั้งประสิทธิภาพด้านกลยุทธ์ทางการตลาด ได้สร้าง “ภาพสังคมล้านนา” ออกสู่สังคมภายนอกซึ่งเป็นเสมือนตัวเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นล้านนา กลายเป็น “อมตะ” และอยู่ในความทรงจำของผู้คนในสังคมในฐานะภาพตัวแทน (บางส่วน) ของคนเมืองอัตลักษณ์ล้านนา

4. การสร้างบ้าน ความเป็นถิ่นฐานในสังคมเมืองเชียงใหม่

งานเขียนชิ้นนี้ สุทธิณี บิณฑวิหค สนใจศึกษาความเข้าใจกระบวนการต่างๆ ของการสร้างความเป็นบ้าน (home place making) ของครอบครัวชนชั้นกลางระดับล่างที่มีพื้นเพภูมิหลังอยู่ในสังคมภาคเหนือของประเทศไทย หรือ “ครอบครัวคนเมือง” ในแง่มุมต่างๆ อันจะสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของพวกเขาในภาพรวม งานเขียนชิ้นนี้แบ่งเป็น 5 ส่วนคือ 1) ภาพรวมเรื่องโครงการบ้านจัดสรรในเมืองเชียงใหม่พื้นที่ศึกษา 2) การสร้างบ้าน (หลังใหม่) ของครอบครัวคนเมือง 3) บ้านกับการจัดการเชิงพื้นที่ 4) บ้านกับการสร้างความเป็นถิ่นฐาน 5) บทสรุป ภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงในสังคมเมืองเชียงใหม่

ผู้เขียนบทความได้กล่าวถึง “โครงการบ้านจัดสรร” และขยายตัวภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในระยะแรก (พ.ศ.2520-2530) จนปัจจุบันได้ขยายตัวออกจากเขตศูนย์กลางเมืองสู่เขตชานเมือง งานศึกษาเรื่องนี้ใช้เขตชานเมืองบนถนนสายเชียงใหม่-หางดงราวกิโลเมตรที่ 10 ใช้ชื่อสมมติว่า “บ้านเวียงใหม่” สมาชิกเข้ามาอยู่ตั้งแต่ปี 2538 อันเป็นช่วง “ยุคฟองสบู่” ภาครัฐมีนโยบายในการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการลงทุนประกอบกิจการบ้านจัดสรรอย่างชัดเจน แรกเริ่มหมู่บ้านนี้มีบริการด้านสาธารณูปโภคที่มีมาตรฐานอย่างสมบูรณ์ชัดเจน แต่ผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจ “ฟองสบู่แตก” ทำให้งานบริการต่างๆ ของโครงการได้ปิดตัวหมดในพ.ศ. 2549 ซึ่งต่อมา พ.ศ. 2550 ผู้อยู่อาศัยได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นนิติบุคคล เริ่มดำเนินการระบบสาธารณูปโภคให้ดีขึ้น ผู้เขียนได้เริ่มศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าร้อยละ 80 เรียกตนเองว่า “คนเมือง” กรณีศึกษาการสร้างบ้านของครอบครัวพบว่ามีความผูกพันที่เชื่อมโยงกับบ้านหลังเดิม ทั้งด้านความเชื่อทางศาสนา สิ่งของต่างๆ ที่คุ้นเคยผูกพันจากบ้านหลังเก่า รวมทั้งความผูกพันกับภูมิลำเนาเดิมโดยกลับไปในโอกาสพิเศษต่างๆ ด้านการจัดการพื้นที่พบว่าได้มีการ “ต่อเติม” และ “ดัดแปลง” พื้นที่บ้านใหม่ เพื่อสนองความต้องการของชาวบ้านในลักษณะทำให้เพียงพอ พอต่อการอยู่อาศัย การใช้ชีวิตของสมาชิกในครอบครัวซึ่งเห็นความเรียบง่าย ความแข็งแรงทนทาน กลมกลืนไปกับที่ตั้ง สภาพแวดล้อม ชุมชน ยังถูกเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมตามวิถีการใช้ชีวิตของครอบครัวในแต่ละช่วงเวลา ของชีวิตที่แตกต่างกัน

ออกไป ด้านการสร้างความเป็นถิ่นฐาน หมู่บ้านมีการสานสัมพันธ์ที่ดี โดยกิจกรรมทางสังคม การสร้างเครือข่ายทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ผ่านการดำเนินชีวิต และยังขยายออกนอกเขตชุมชน สร้าง “ความเป็นเพื่อนบ้านแบบใหม่” โดยแม้จะอยู่ห่างไกลด้วยเงื่อนไขทางกายภาพของที่อยู่อาศัย แต่ได้สร้างความผูกพันกันขึ้นโดยผ่านกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน ผู้เขียนบทความได้สรุปประเด็นว่า ในสังคมบริโภคนิยม “บ้าน” สถานที่ที่เรียกว่าบ้านได้กลายเป็นสินค้าที่สะท้อนให้เห็นทั้งระบบทุนนิยมที่พยายามเปลี่ยนทุกอย่างให้กลายเป็นสิ่งที่ซื้อขายได้ (ตามระบุที่ถูกรับรองด้วยมาตรฐาน) ในรูปแบบรูปธรรม แต่นามธรรมนั้นผู้อยู่อาศัยยังคงรักษาความเป็นคนเมืองที่ผูกพันกับของเดิม รวมทั้งการสร้างเครือข่ายทางสังคมใหม่ในกิจกรรมต่างๆ และส่วนสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ของชนชั้นกลางเหล่านี้ในเมืองใหญ่ นอกจากสมาชิกในครอบครัว ยังมีเครือข่าย เพื่อนร่วมงานทั้งหลายเหล่านี้คือส่วนสำคัญของชีวิตประจำวันของพวกเขา

5. อาหารกับความทรงจำทางสังคมของชาวลื้อพลัดถิ่นที่เชียงใหม่

บทความนี้นำเสนอจาก นิธิมา บุญเฉลียว โดยมีจุดมุ่งหมาย เข้าใจถึงปฏิบัติการของภาครัฐที่เข้ามาจัดการวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อพลัดถิ่นเชียงใหม่ จังหวัดพะเยา กับการโต้ตอบของชุมชนท้องถิ่นผ่านกระบวนการสืบทอด ผลิตซ้ำ การสร้างใหม่ของความทรงจำ ประเพณี พิธีกรรมและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในการจัดงานเทศกาลวัฒนธรรมของชุมชนนี้

บทความนี้เสนอรายละเอียดของประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวลื้อ “บ้านนาง” ที่เชียงใหม่ กล่าวโดยสรุป เป็นชุมชนค่อนข้างใหญ่ที่มีภาษา วัฒนธรรม เป็นของตนเอง สามารถปรับตัวเข้ากับคนเมืองได้อย่างกลมกลืนมากที่สุด พวกเขายังมีคติความเชื่อเรื่องผี มีพิธีกรรม การไหว้ผีคล้ายคลึงกับความเชื่อในสังคมล้านนาทั่วไป ผสมผสานกับการรับเอาความเชื่อทางพุทธศาสนา สร้างกิจกรรมทั้งหลายในโอกาสต่างๆ ในบทความนี้พรรณนาถึงรายละเอียดของความเชื่อ การประกอบพิธีกรรมเลี้ยงเทวดา หลวงเมืองนาง โดยไม่มีพระภิกษุสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะถือว่านอกธรรมเนียมพุทธศาสนา ยกเว้นพิธีเลี้ยงใจบ้านซึ่งถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นพิธีกรรมแบบพุทธโดยไม่มีการเซ่นสังเวย แต่นำเอาอาหาร

ปรุงสำเร็จ พร้อมดอกไม้ธูปเทียน นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาสวดเพื่อเป็นการสืบชะตาบ้าน ผู้เขียนบทความได้วิเคราะห์ว่า พิธีดังกล่าวได้เป็นสิ่งบ่งบอกถึงตัวตนของชาวลื้อ และเปรียบเสมือนพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงการผลิตซ้ำ “เรื่องเล่า” เกี่ยวกับความทรงจำทางสังคมของชาวลื้อผ่านการปฏิบัติ ประกอบพิธีกรรมที่มีอยู่ในขั้นตอนต่างๆ ของการเลี้ยงผี รวมทั้งกิจกรรมที่สมาชิกที่เข้าร่วมต้องกระทำร่วมกัน จึงกล่าวได้ว่า “พื้นที่พิธีกรรม” ดังกล่าวนี้นี้ ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการต่อรองของชาวลื้อที่ยังสามารถปฏิบัติ จัดการกับชุมชนของตนเองได้โดยที่อำนาจรัฐไม่สามารถเข้ามากำกับควบคุมได้อย่างสมบูรณ์ สำหรับงานเขียนเกี่ยวกับอาหารกับความทรงจำของชาวลื้อในบริบทการท่องเที่ยว หรือชนโศกดินเนอร์เป็นการพรรณนารายการอาหารของชาวลื้อซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับอาหารของคนเมือง และรายละเอียดในงานแสดงกิจกรรมสืบสานตำนานไผ่ลื้อในปี พ.ศ. 2548 และ 2552 ซึ่งมีทั้งการสาธิตการทำอาหาร การจำลองภาพวิถีชีวิตดั้งเดิม การแสดงบนเวที โดยมีการบันทึกภาพบรรยากาศภายในงานตลอดกิจกรรม เพื่อเผยแพร่ต่อไป ผู้ศึกษาได้สรุปประเด็นสำคัญว่างานแสดงดังกล่าวแสดงให้เห็นการประสานกันระหว่างอาหารกับความทรงจำ ผ่านการสืบสานอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารอย่างเปิดเผย โดยเฉพาะอาหารที่ถูกจัดในรูปแบบของชนโศกบนพื้นที่สาธารณะ และกลายเป็นส่วนหนึ่งที่ยังเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว

6. วัด งานประเพณี และพิธีกรรมของชาวลื้อที่แม่สลาย – ทำซี้เหล็ก

บทความนี้เขียนโดย เสาวรีย์ ชัยวรรณ มีจุดประสงค์ที่จะศึกษากระบวนการปรับตัวสร้างความเป็นถิ่นฐานของครอบครัวชาวลื้อพลัดถิ่นในบริบทของการพัฒนาเมืองชายแดน การตั้งถิ่นฐานของชาวลื้อที่ชายแดนแม่สลาย-ทำซี้เหล็ก ผู้เขียนได้ให้ความสนใจผลงานของธัญ ฤณาท และสุธิพร วิมุกตานนท์ (2530) ที่กล่าวถึงประวัติที่มาของชาวลื้อตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 บทความนี้กล่าวถึงรายละเอียดพิธีกรรม ความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของตนที่แม่สลายและทำซี้เหล็ก โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ในบทความนี้ ผู้เขียนนำเสนอรายละเอียดวัดที่ศึกษา คือ วัดพระธาตุสลายเมือง และสรุปบทบาทของวัดที่มีความสำคัญต่อการรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน ในการเป็นจุดศูนย์รวมทั้งด้านจิตใจและกิจกรรมทางสังคม โดยมีครูบาแสงหล้าเป็นเจ้าอาวาส

ผู้ซึ่งเป็นทีเคารพของชาวบ้าน คนลี้จากเมืองอื่นๆทั้งในพม่า แม่สาย และจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย และยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐสองรัฐ

บทส่งท้าย

หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าในทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ไม่เฉพาะสาขามานุษยวิทยา ซึ่งบทความส่วนใหญ่ใช้ในการศึกษา แต่มีกรอบทางสังคมวิทยาอธิบายควบคู่กันไปด้วยโดยเฉพาะด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม สถาบันทั้งครอบครัว การศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจ และการปกครอง ผลงานซึ่งนำเสนอในรายละเอียดแสดงถึงความวิริยะ พากเพียร อดทน พยายามของการเข้าไปเจาะลึกศึกษาในพื้นที่อย่างมีคุณภาพ ทำให้สะท้อนถึงสภาพประวัติศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่นที่ศึกษาของล้านนาที่มีปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นโดยมีผู้นำท้องถิ่นที่หลากหลาย ในฐานะนักศึกษา นักดนตรี การรวมตัวของชุมชนและพระภิกษุสงฆ์ต่อการใช้ชีวิตท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจสังคมและบางโอกาสด้านการเมือง ความรู้เหล่านี้ยังมีประโยชน์ต่อผู้สนใจที่จะต่อยอดศึกษาในเนื้อหาที่มีอยู่ รวมทั้งเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนผู้สนใจในวงกว้างทั่วไป โดยสามารถติดตามรายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียนที่ระบุไว้ท้ายเล่ม

บรรณานุกรม

วสันต์ ปัญญาแก้ว, บรรณธิการ. (2559). **ดนตรี ชาติพันธุ์ และการพัฒนาในเขตวัฒนธรรมล้านนา**. เชียงใหม่ : โครงการล้านนาดีศึกษา มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.